

Tihomir Vukelja, Nesjedinljivo znanje

Kožnjak, Boris

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2005, 4, 255 - 257**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:266203>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Autor je na kraju sâm pobrojao područja i pitanja za koja smatra da treba još analizirati i istražiti: odnos eugenike i rasizma, pitanja natalitetne politike, uloge eugenike u javnim zdravstvenim programima. No isto tako mislim da bi bilo produktivno i daljnje bavljenje pitanjima vezanima uz hrvatske pseudoeugenike koje su u ovoj knjizi zahvaćene na normativnoj razini (doneseni zakoni, proklamirane strategije, izjave), iako je i samim naznačivanjem dotične teme ova knjiga učinila puno. Uz činjenicu da su na jednom mjestu predstavljeni naponi hrvatskih pseudoeugeničara, ova knjiga je zanimljiva i po tome što se na jednom mjestu, na hrvatskom jeziku, može naći povijesni pregled eugeničke teorije i prakse. Drugi dio knjige značajan je po svom problematskom pristupu cjelokupnoj temi, budući da, kao što je već rečeno, istraživanja u području genetike “rađaju” mnoštvo pitanja na koja treba dati odgovor – od pitanja opravdanosti i posljedica genetskih postupaka, preko problema vezanih uz društveni okoliš i primjenu novih metoda reprodukcije, do pitanja privatnosti i zaštite podataka. S druge strane, pristupajući svakom pitanju otvoreno i dajući glavne informacije, te ako dodamo i literaturu, ova knjiga predstavlja odličan uvod u pitanja eugenike i polazište za daljnja istraživanja. Pristupajući svakom pitanju otvoreno, predstavljajući uvijek argumente *pro et contra*, autor je i svojom perspektivom “klasičnog libertera” dao svoj osobiti doprinos raspravi s početka ovog prikaza.

Mario Bajkuša
mariobajkusa@inet.hr

Tihomir Vukelja, *Nesjedinljivo znanje: Bohrov doprinos filozofskoj teoriji spoznaje*, KruZak, Zagreb 2004, 275 str.

Knjiga koju mi u kratkim crtama valja predstaviti, knjiga je Tihomira Vukelje *Nesjedinljivo znanje: Bohrov doprinos filozofskoj teoriji spoznaje*. Već njezin glavni naslov daje naslutiti kontekst njezina sadržaja, koji se nedvojbeno ima namjeru kretati putevima one filozofijske discipline koju nazivamo spoznajnom teorijom, putevima koji su međutim široki i uski, divergentni i konvergentni u isto vrijeme. Stoga podnaslov knjige donosi sasvim jasno određenje: riječ je o promišljanju *Bohrova doprinosa filozofskoj teoriji spoznaje*. U knjizi, koja je zapravo neznatno izmijenjeni tekst doktorskog rada *Filozofija znanosti Nielsa Bohra* izrađenog pod vodstvom prof. Srdana Lelasa i obranjenog 2000. godine na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, riječ je dakle o tematici koju posve općenito možemo odrediti kao

filozofiju znanosti, a pobliže kao filozofiju (tumačenje) kvantne mehanike, pri čemu je glavni naglasak stavljen na tzv. kopenhaško tumačenje kvantne mehanike koje utemeljuje i razvija upravo Niels Bohr.

Niels Bohr je nedvojbeno jedan od najvećih fizičara dvadesetog stoljeća, koji ne samo da je bio prvi koji je tek rođenu kvantnu teoriju primijenio na probleme atomske i molekularne strukture, što je nagrađeno Nobelovom nagradom, već i koji je bio glavni pokretač i prinosnik razvoju kvantne mehanike. No Bohr nije bio samo uspješan 'djelujući fizičar'. Unatoč činjenici kako je kvantna mehanika postala ne samo jedna od izračunski najuspješnijih teorija suvremene fizike već i jedna od formalno najpotpunijih i logički najdosljednijih, Bohr je bio svjestan svih onih zdvojnosti *razumijevanja* naravi samoga svijeta čije pojave teorija tako uspješno opisuje – atomnoga svijeta – kao i zdvojnosti razumijevanja naravi našeg iskustva o tom svijetu i našeg opisa toga svijeta. Ova su pitanja dakako sasvim filozofijske naravi. Stoga i ne čudi da je Heisenberg, također jedan od utemeljitelja kvantne mehanike i zastupnika kopenhaškoga tumačenja, primijetio kako je Bohr zapravo bio 'prvenstveno filozof, a manje fizičar'.

Međutim, za razliku od mnogih postojećih knjiga u čijem naslovu ili podnaslovu stoji također nešto poput 'doprinos X.Y. tome i ovome', 'ovo i ono prema X.Y.' i slično, a gdje se tek više ili manje umješno prepričava i eventualno tumači dobro utemeljene stavove, zadaća raščlambe Bohrovih stavova, koje se prihvatio Vukelja u svojoj knjizi, niti izdaleka nije tako jednostavna zadaća. Raščlamba naime onog što bi bio Bohrov doprinos filozofskoj teoriji spoznaje ovisi o tek nekih dvadesetak kratkih Bohrovih tekstova teško odredive naravi, nesustavnih i često teškog pa i nejasnog stila. Osim toga, svoja promišljanja Bohr ne utemeljuje niti na jednoj općepoznatoj spoznajnoteorijskoj doktrini, a često se i ograđivao od tzv. akademske filozofije, za razliku od primjerice Heisenberga, koji je opetovano naglašavao svoju naklonost tradicionalnoj metafizici. Stoga i ne čudi da je raspon tumačenja Bohra toliko šarolik: njegove se ideje smatraju čas subjektivističkim i idealističkim, čas pak realističnim, od naivnog realizma do kritičkog realizma, zatim antirealističnim, pa onda pragmatičnim, pozitivističkim itd.

Vukelja međutim vješto izbjegava zamke ove vrste, nudeći sustavnu rekonstrukciju Bohrove težnje afirmacije tzv. nesjedinljivog znanja. Pri tome, za razliku od većine postojećih djela o Bohru, Vukelji problem tumačenja kvantne mehanike nije jedini, niti najvažniji motiv bavljenja Bohrom, već se ono drži tek jednom primjenom posve općenitog uvida u razumijevanje znanosti i naravi ljudskog znanja, uvida koji je podjednako zanimljiv ne samo fizičarima, već primjerice i biologima, a nedvojbeno i filozofima. Naravno, kako to primjećuje i sam autor, ovu zadaću nije bilo moguće ostvariti bez razvijanja vlastitog tumačenja. Iako naravno vlastito tumačenje može biti i iskrivljenje misli čiji se pravi smisao želi proniknuti, Vukelja u knjizi uspijeva dvojako: argumentirano kritizirajući postojeća tumačenja Bohrove filozofije, Vukelja nudi vlastitu rekonstrukciju Bohrova doprinosa filozof-

skoj teoriji spoznaje, strpljivo je i čvrsto podupirući Bohrovim *izvornim* tekstovima.

Ova pak je rekonstrukcija dosegnuta na rijetko pregledan i razumljiv način, bez da se mnoga nejasna mjesta Bohrovih misli razrješuju u stilu stare (ali u današnje doba ništa manje zlorabljene) alkemičarske poslovice *obscurum per obscurius, ignotum per ignotius*. Ovo je čini dostupnom i onima koji se nikada nisu susreli sa suvremenom fizikom, a zainteresirani su za njezine filozofijske pouke. Osim toga, uz raščlambu Bohrove filozofije knjiga nudi i kompetetno napisan Bohrov životopis i referentan pregled njegova općenitog doprinosa fizici, kao i analizu šireg filozofijskog konteksta Bohrovih misli. Također, ona nudi i marljivo sastavljenu bibliografiju izvornih Bohrovih tekstova filozofske naravi.

Naposljetku, uzevši sve ovo u obzir, lako se složiti sa mislima profesora Lelasa, pretisnutima na koricama knjige, da knjiga *Nesjedinljivo znanje* predstavlja kreativnu, originalnu i kritičku rekonstrukciju Bohrovih ideja. Uz jedini postojeći prijevod Bohra na hrvatski jezik (u Vukeljenu prijevodu), *Atomna teorija i opis prirode* (ArTresor, Zagreb 2001), te uz gotovo u cijelosti prevedena Heisenbergova djela filozofijske naravi u izdanju kuće Kruzak iz Zagreba, knjiga *Nesjedinljivo znanje* predstavlja nezaobilaznu literaturu ne samo zainteresiranima za Bohrov autentičan doprinos teoriji spoznaje, već i onima zainteresiranima za razumijevanje znanosti i ljudskog znanja posve općenito. Poglavitito u 'postmodernom' vrijeme, kada se prečesto *ad hoc* i bez istinskog razumijevanja potežu imena poput Bohra i Heisenberga u najrazličitijim prigodama, jedan ovakav odgovoran i ozbiljan povrtak izvorima kakav nudi knjiga *Nesjedinljivo znanje* i više je nego potreban.

Boris Kožnjak

Zavod za povijest, filozofiju i sociologiju znanosti
Prirodoslovno-matematički fakultet, Fizički odsjek
Bijenička cesta 32, HR-10000 Zagreb
bkoznjak@phy.hr

Damir Barbarić (Hrsg.), *Platon über das Gute und die Gerechtigkeit – Plato on Goodness and Justice – Platone sul Bene e sulla Giustizia*, Königshausen & Neumann, Würzburg 2005, 275 str.

U programu njemačke izdavačke kuće Königshausen & Neumann tiskana je knjiga pod naslovom, u hrvatskom prijevodu, *Platon o dobru i pravednosti*. Knjiga obuhvaća tekstove dvadeset referata, koji su izlagani na istoimenom filozofijskom simpoziju, održanom u palači Matice hrvatske u Zagrebu od 4.